

Научна критика и полемика Discussion and Polemics

Мали градови – велики проблеми. Социјална антропологија малог града

(Малые города — большие проблемы. Социальная антропология малого города: Сборник статей / ред.: М. Е. Кабицкий, О. Ю. Артёмова, М. Ю. Мартынова).

Институт етнологије и антропологије Руске академије наука: Москва, 2014. 358 стр.

Почетком јула 2013. године, у Руској академији наука у Москви је био одржан десети по реду Конгрес етнографа и антрополога Русије, који је био посвећен савременом граду и социјално-културној модернизацији Русије (*Современный город и социально-культурная модернизация России*). Радови великог броја истраживача из преко двадесет земаља су били представљени на 11 симпозијума, у оквиру којих је била одржана 41 секција.

Једна од секција, у оквиру симпозијума №1 *Социокультурные проблемы больших и малых городов* („Социокултурне проблеме великих и малих градова“), била је посвећена антрополошким истраживањима малих градова и њиховим проблемима.

Због великог интересовања и значаја радова представљених на овој секцији учесници секције су одлучили да објаве књигу.

Зборник садржи 13 радова. Тематика радова није ограничена територијом

Русије, већ је допуњена истраживањима о малим градовима у Србији, Хрватској, а и у таквим земљама Јужне Европе као што су Италија, Шпанија, Португалија. Феномен малог града у Јужној Европи је постао темом научног рада М. Е. Кабицког.

Присутна су и истраживања посвећена доста великим градовима, као што су руска енклава Калининград (М. Ю. Мартынова, *Особености идентитета и стратегија животног пута грађана Калининградске области*), Дербент (Г. Н. Сеидова, *Најстарији град Русије и његова nelaка судбина (поводом јубилеја Дербента)*), Кострома (О. В. Смурова, *Ретроспекције етничке историје Костромског краја у контексту савремене миграције*).

Књига обухвата веома широки круг истраживања. Наталија Александровна Антропова је у свом раду поставила питање о неопходности стварања социокултурне слике малог града на основу антрополошког истраживања. Она је покушала да одреди критеријум-

ме и предложила десет параметара на којима би могао да се заснива социокултурни портрет малог града.

Социјални капитал малог руског града је био предмет анализе антрополога Анастасије Јуријевне Иљухине (А. Ю. Иљухина, *Социјални капитал малог руског града на примеру града Городец и града Гусев*).

Елена Петровна Батјанова је за основу свог рада узела материјале усмене историје. Њено истраживање је посвећено успоменама грађана малог руског града Карачев на политички прогон 1920–1950. (Е. П. Батъанова, *Политичке репресије совјетског доба у породичним хроникама Карачева*). Аутор анализира приче и успомене, те писма и дневнике из породичних архива.

Притом нису само градови европског дела Русије у центру пажње истраживача. У зборник је укључен и рад посвећен историји друштвеног живота велике области на Истоку Русије. Аутор чланка Татјана Вадимовна Паликова разматра проблеме друштвеног живота Забајкалске области у Царској Русији (до револуције 1917. године).

Градовима Централне Русије је посвећено још неколико радова: Т. Б. Уварова, Т. Н. Самарина, Ф. О. Орлов, *Мали градови Централне Русије у постсовјетским урбанистичким процесима: социокултурне особености (по материјалима истраживања града Лебедјањ)*; В. В. Чубарова, *Град са прошлошћу и град са садашњошћу*. Рад Валентине Викторовне Чубаровој на примеру градова Острогожск и Лиски у Воронежској области показује како може да се разликује локални идентитет суседних градова. Иако се налазе један поред другог, идентитет њихових грађана се доста разликује: Острогожск је стари град и поносан је на своју

историју, без обзира на то што данас град пропада, а Лиски је млад град, његова историја нема ништа значајно, али су зато његови грађани поносни на савремена достигнућа, економско и социјално развијање града. Притом грађани стално упоређују себе са грађанима суседног градића.

Истраживања Балкана су у датој књизи представљена радовима научне сараднице ЕИ САНУ Сање Златановић и хрватског етнологa Бранке Шпрем-Ловрић.

Бранка Шпрем-Ловрић је осветлила историју градова Крапинско-Загорске жупаније у Хрватској. Ауторка указује да мали историјски градови и села много утичу на идентитет Хрватске на свим нивоима, од локалног до националног. Анализа савременог стања малих градова је показала њихову улогу у прошлости и значај промена. Због губитка становништва и смањења економске активности јако се променио и деградирао изглед града, затвориле се занатске радионице које су некада играле битну улогу. Шпрем-Ловрић истиче неопходност економског развоја градова, али и чување историјске архитектуре и природног и културног наслеђа.

Сања Златановић је свој рад посветила српској енклави у Гњилану: *Дискурс послератне свакодневности: српска енклава у Гњилану (Косово)*. Он се темељи на теренским истраживањима која су била спроведена 2006. године у оквиру дугогодишњег проучавања југоисточног дела Косова. Разматра се ситуација миграције: општина, која је у центру пажње, распала се на оне што су остали на Косову и оне што су се преселили у Србију. Динамика миграције се прати и данас, наставља се интервјуисање Срба са Косова који сада живу у градовима Смедерево, Врање и Врањска Бања.

Чланак Олге Јурјевне Артјомовој (О. Ю. Артѣмова, *Класична социјална антропологија и савремене грађане*) резултат је научних пројеката који су се реализовали у малим градовима Русије. Аутор на примерима показује како методи и тематика класичне социјалне антропологије могу да се користе у теренским истраживањима савременог становништва малих градова Русије. Она доказује да има много сличног између начина живота малих заједница аборицина и савремених малих градова. Осим тога, Олга Артјомова анализира могућности примене социоантрополошких истраживања малих градова и констатује да су социјални антропо-

лози у могућности да формулишу проблеме града и да обрате пажњу друштва на њих.

На крају књиге се налазе слике које допуњују неке од чланака објављених у овом зборнику.

Резимирајући садржај зборника који је објавио Институт за етнологију и антропологију "Н. Н. Миклухо-Маклај" РАН, можемо закључити да је он обухватио много занимљивих тема и да укључује радове засноване на истраживањима градова (како савремених, тако и у историјској ретроспективи) од Сибира до Јужне Европе.

Надежда Бојаринцева-Карабашевић

Архитектура сећања

Ѕрдан Радовић, *Grad kao tekst*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2013.

Књига *Град као текст* бави се упоредном анализом стратегија коришћења топографије и урбаног називља у конструкцији, деконструкцији и реконструкцији националних идентитета. Ѕрдан Радовић анализира процесе који су захватили државе настале на простору Југославије и осветљава настојања елита у кодификацији порука кроз имена улица и тргова у стварању културно политичког имагинаријумасавремених нација. Радовић нам осветљава свеприсутно „етничко чишћење одономије“ на постјугословенским просторима као културну праксу нових националних елита и појашњава нам употребу имагинарних градских рута кроз инструментализацију својеврсних мнемоника важних политичких и културних идеја и сентимената.

У уводном поглављу *Простор, идентитет, памћење*, аутор нас упознаје са аналитичко-методолошким апаратом уз који именовање и преименовање градског називља добија сопствени значај у процесу формирања и потврђивања културних вредности и идентитета. Упућујући нас на значај концепта хегемоније у разумевању прерапоредивањанационалних елита, аутор подвлачи значај одонима у политичкој арени новонасталих држава које, користећи различите политичке праксе и дискурсе, стварају сопствене репрезентације инаративе. Истакнуто је схватање да комеморативни називи и имена улица уписују идеологију у простор чинећи од њих интегрални део наше свакодневице, па самим тим, и нашег схватања стварности.